

WaterPeilingen

Nummer 16

VWG Nieuwsbrief 15 oktober 2022

De Nieuwsbrief van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis verschijnt 1 x per maand rond de 15^e van de maand.

VWG Bestuur:

Op 12 oktober was er een bijeenkomst in het kader van het project Quo Vadis. Vanaf de ALV van 4 juni 2021 is er intern maar ook met externe belangstellenden en door middel van een schriftelijke ledenraadpleging nagedacht over de koers van de VWG in de komende vijf tot tien jaar.

De gedachte is dat er veel toekomstmogelijkheden zijn om de VWG op veel meer plaatsen bekendheid te geven dan tot nu toe het geval is. De VWG zal meer naar buiten treden en daar waar mogelijkheden zijn zichtbaar aanwezig zijn.

Te denken valt aan de bestuurders van hoogheemraad- en waterschappen, medewerkers van hoogheemraad- en waterschappen en studenten. Op 6 oktober was een vertegenwoordiging aanwezig bij een symposium georganiseerd door de RCE op Slot Loevestein.

Mocht u vanuit uw kennis uit het heden of verleden suggesties hebben dan zijn die zeker welkom.

Bij deze bijeenkomst is afscheid genomen van Piet Hein Daverveldt als voorzitter en bestuurslid van de VWG. Hij was het die inzag dat de VWG toe was aan een forse ingreep op weg naar de toekomst. De bestuurskracht moest worden vergroot, interne processen meer gestroomlijnd en het verkennen van stichtingen en verenigingen die hetzelfde raakvlak hebben.

In zijn dankwoord heeft de vice-voorzitter de overgave en gedrevenheid genoemd. Als blijk van waardering voor zijn inzet werd hem een vloeibaar geestrijk geschenk aangeboden

De voorzitter gaf als wens mee dat de VWG een bloeiende vereniging zal blijken te zijn die ook naar de toekomst een taak heeft.

De vacature die door het aangekondigde vertrek is ontstaan is vrijwel direct opgevuld in de persoon van Herman Havekes.

Als bestuur zijn wij positief over deze snelle ontwikkeling. Herman kent de VWG van binnen en van buiten en is lid van de redactie van TWG. Wat ook van belang is, Herman is direct vanaf het begin van Quo Vadis betrokken geweest bij dit project. Hij kent de plannen en ambities en kan in die lijn verder werken zodat dit proces niet onderbroken wordt.

Formeel bent u als lid via de ALV geroepen om een bestuurslid te benoemen. Die instemming zullen we bij de eerstvolgende ALV vragen. Tegelijkertijd hopen wij dat u geen bezwaar heeft tegen deze snelle invulling en de tot nu gevolgde gang van zaken.

De aangekondigde bestuursvergadering van 21 oktober vervalt. Er zal in overleg met het bestuur naar een nieuwe datum worden gezocht.

Mocht u een mailbericht naar het bestuur willen sturen:
waterstaatsgeschiedenis@hotmail.nl

Gezocht: Nieuwe bestuursleden.

Je belangstelling zien we graag tegemoet: waterstaatsgeschiedenis@hotmail.nl en gaan dan met elkaar in gesprek.

VWG data:

Het heeft aan tijd ontbroken om de Najaarsexcursie van 20 oktober voldoende vorm en inhoud te kunnen geven.

Mogelijk heeft het bericht over het niet doorgaan van de Najaarsexcursie u verrast. Een korte toelichting is op zijn plaats. In de ledenraadpleging van 2013 maar ook die van 2021 is aangegeven dat de deelname max. € 35,- tot en 40,- per persoon zou mogen bedragen.

Inmiddels ziet de economie er behoorlijk anders uit en hebben we vrijwel dagelijks te maken met nieuwe inflatiecijfers. Dat heeft ook gevolgen voor de diensten die de VWG tijdens een excursie van een busonderneming en van de horeca wil betrekken.

Voor de busonderneming speelde tevens mee dat het allerminst zeker was dat er op 20 oktober vervoer beschikbaar zou wegens een stakingsdreiging opgezet door een vakbond (inmiddels die datum vastgesteld op 27 oktober). De torenhoge prijzen en de onzekerheid maakten het weinig realistisch om verder te gaan met de voorbereiding.

Uiteraard spreken we de wens en gedachte uit dat de excursies hoe dan ook hervat kunnen worden.

Wij richten ons daarom nu op de Voor- en Najaarsexcursie van 2023.

De Voorjaarsexcursie van **donderdag 1 juni** zal in de Achterhoek, waterschap Rijn & IJssel (Doetinchem), worden gehouden. Dit bezoek is al enkele keren uitgesteld vanwege alle beperkingen rond C-19. De problematiek in de Achterhoek is nog onverminderd groot: droogte op alle fronten. De oplossing zal in overleg met de regiopartners moeten worden gevonden.

Op **vrijdag 6 oktober** zal het jarige Hoogheemraadschap Schieland & de Krimpenerwaard (Rotterdam) worden bezocht). Het hoogheemraadschap bestaat 750 jaar.

Vincent Erdin en Pieter Jan Hofman
Excursiecommissie

Website:

De vereniging heeft een website die te vinden is via de zoekterm: **Waterstaatsgeschiedenis.nl**

Algemeen

3 Oktober 2022: Herman Havekes spreekt zijn oratie uit.

De benoeming door de Stichting Schilthuisfonds tot bijzonder hoogleraar Publieke organisatie van het (decentrale) waterbeheer aan Universiteit Utrecht dateert al van 23 oktober 2019. Door persoonlijke omstandigheden duurde het bijna twee jaar langer eer het bijzondere moment daar was dat de nieuw benoemde hoogleraar zijn rede in de Aula in het Academieggebouw van de universiteit uit mocht spreken.

De titel: *Succesvol decentraliseren? Een vlootshouw van het (decentrale) waterbeheer.*

(prof. mr. dr. H.J.M. Havekes op het spreekgestoelte tijdens het uitspreken van zijn rede, afb. ve).

Zeespiegelstijging

In vogelvlucht passeerden enkele rampen de revue: Bangla Desh, Pakistan, Limburg (juli 2021), Zeeland 1953 en de noodzakelijk geworden ontruiming van Schokland in 1859.

Met de titel: 'Het water komt', een boekje van Rutger Bregman, wordt de lezer aan het denken gezet.

Het is opmerkelijk dat de Rijksoverheid in 1995 heeft willen bezuinigen op de versterking van de rivierdijken, een evacuatie was noodzakelijk toen delen van de rivierdijken in de Betuwe het dreigden te begeven. 250.000 inwoners moesten tijdelijk elders een plek zien te vinden. Dat kan volgens Havekes niet. Artikel 21 van de Grondwet verplicht de overheid immers om voor de veiligheid van al haar inwoners te zorgen.

Schaalvergroting

Zeeland telde in 1953 nog meer dan 300 waterschappen, Nederland zat in de jaren vijftig nog ver boven de 2600 waterschappen. Heden ten dage zijn dat 21 hoogheemraad- en waterschappen en dat is een veel betere schaal om het werk goed te kunnen doen. De bevolking heeft, zo blijkt uit enquêtes, ook een groot vertrouwen in Rijkswaterstaat en de waterschappen en dat schept tegelijkertijd verplichtingen.

Drinkwater

Over de drinkwatervoorziening merkt Havekes het volgende op. Het voornemen was om de drinkwaterbedrijven, net als de energiebedrijven, als nutsvoorziening over te hevelen naar de private sector, zodat marktwerking zijn werk zou kunnen gaan doen. Gelukkig heeft een Kamermotie dat op het laatste moment weten te verhinderen. Nutsvoorzieningen dienen volgens Havekes in publieke handen te zijn.

Ook hier is een efficiëncyslag waarneembaar. Er zijn nu nog 10 drinkwaterbedrijven en sinds 1990 is het aantal aansluitingen uitgebreid van 2,5 miljoen naar 8 miljoen en het leidingnetwerk met 30.000 km. Nederlanders verbruiken 120 liter water per dag. Een kuub water kost ongeveer € 1.90 waarvan echter € 0.50 (rijks)belasting is. De vraag is of drinkwater niet te goedkoop is en of de berekening anders plaats zou moeten vinden. Denemarken heeft in 1995 financiële prikkels in de tariefstelling van drinkwater ingebouwd en dat heeft het waterverbruik gehalveerd. De VEWIN heeft onlangs de noodklok laten horen. Bij ongewijzigd beleid dreigt de drinkwatervoorziening in de problemen te komen.

Taken waterschap

In 2011 is de bestrijding van muskusratten en beverratten overgeheveld van de provincie naar de waterschappen. Rioolwaterzuiveringen zuiveren het afvalwater maar worden inmiddels omgevormd tot energie en grondstoffabrieken. Uit het aangevoerde afvalwater worden data gehaald ten behoeve van de bestrijding van C-19 (big brown data).

Havekes pleit er voor om ook de grondwater- en zwemwatertaken van de provincie over te hevelen naar de waterschappen. Bij het grondwaterbeheer is het beheer nu veel te gecompliceerd: Rijk, provincie, gemeente of waterschap. Hier zou een meer centrale rol voor de waterschappen gewenst zijn. Dat is ook al eerder geadviseerd door de Adviescommissie Water.

Waterschapsverkiezingen

De verkiezingen van waterschapsbesturen is sinds 2015 gekoppeld aan de verkiezingen voor de leden van Provinciale Staten. In 2019 waren er daardoor 7 miljoen kiezers die ook een stem uitbrachten voor een bestuurder in een waterschap. De eerstvolgende verkiezingen zijn in maart 2023. In de Tweede Kamer der Staten Generaal gingen stemmen op om de 'geborgde zetels' binnen de waterschappen af te schaffen. CU kamerlid Grinwis heeft een wijzigingsvoorstel geschreven waardoor alleen de zetels voor de bedrijven vervallen. Het wetsvoorstel ligt nu bij de Eerste Kamer. De staatsrechtsg geleerde Elzinga (RUG) wijst het wetsvoorstel 'krachtig' van de hand. Ook Havekes is er niet heel gelukkig mee. Het lijkt er op alsof waterschapsbesturen steeds meer worden gemodelleerd naar dat van Provinciale Staten en gemeenteraad. Naar verwachting zal de Eerste Kamer der Staten Generaal begin november a.s. een besluit nemen over het voorliggende wetsvoorstel. Dat is wel erg kort vóór de waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023.

Financiën

Jaarlijks brengt de ingezetenenheffing tegenwoordig 700 miljoen euro op. Met hun ruime belastinggebied – totale opbrengst momenteel € 3,2 miljard per jaar - zijn de waterschappen voor 95% van hun taken zelfvoorzienend. Opmerkelijk is dat het ene ministerie (Infrastructuur en Waterstaat) investeert en het andere ministerie (Financiën) geld binnenhaalt aan belastingen op die investeringen en uitgaven. Momenteel wordt er een onderzoek gedaan naar de financiering van het waterbeheer. Volgens Havekes zou het goed zijn als meer financiële prikkels worden ingebouwd. Hij doet daarvoor ook enkele concrete voorstellen. Dat samenwerking loont toont Havekes aan met de jaarlijkse kosten voor het totale waterbeheer van circa € 840 per huishouden, die daarmee aanvaardbaar zijn.

Buitenland

Havekes lardeerde zijn oratie met een flink aantal voorbeelden uit het buitenland. In Frankrijk blijkt 33% van de dijken een zogenaamde ‘weesdijk’ te zijn. Niemand weet wie er verantwoordelijk voor is. In Brazilië is sprake van het tegenovergestelde (*double dominion*): de situatie van twee beheerders van hetzelfde water. Het uiteindelijke resultaat is overigens niet anders dan in Frankrijk. Er gebeurt weinig tot niets. In Engeland is het waterketenbeheer geprivatiseerd met bedroevende resultaten als gevolg.

Dat het buitenland ook van Nederland kan leren bewijst de Vlaamse regering die de waterschappen en polders in Vlaanderen wil modelleren naar Nederlands model. Bovendien is er vanuit het buitenland volop belangstelling voor het Nederlands model van waterbeheer en de waterschappen. De hoogleraren Marleen van Rijswijk en Herman Havekes werken bijv. momenteel aan een nieuwe Waterwet voor Vietnam.

Belang historische kennis

Om te weten waar je naar toegaat moet je ook het verleden kennen. Tot 1841 hadden waterschappen het rechtsmacht (de hoge jurisdictie). Dat kon een brandmerk zijn, geldboete of zelfs de doodstraf. Waterschappen moeten ook nu, over adequate handhavingsmiddelen kunnen beschikken, hetgeen bij de zgn. indirecte lozingen helaas uit het oog verloren is.

Conclusie

De eindconclusie van deze vlootschouw is dat de organisatie op orde is. Ook de OESO, die de organisatie van het Nederlandse waterbeheer grondig onderzocht (2014) was eerder positief en noemde ons land een *global reference*.

Er zijn niettemin wensen voor verbetering: differentiëren van het tarief voor drinkwater, het heffingenbeleid voor de landbouw, het grondwaterbeheer moet eenvoudiger en overzichtelijker. Havekes noemt dit de ‘fine tuning’

Internationaal ziet de situatie er volgens hem aanzienlijk zorgelijker uit mede door de klimaatverandering die alle aandacht op zal eisen, maar ook maatregelen vergt die nu al in gang gezet moeten gaan worden eer het te laat is.

(Herman Havekes, tijdens de receptie na het uitspreken van de oratie, afb. ve).

Nb: de volledige tekst van de rede is te vinden op de website van de Unie van Waterschappen:

Algemeen:

Unie van Waterschappen (Den Haag).

Op 14 oktober hebben de waterschappen uitgesproken dat zij streven naar klimaatneutraal werken in 2035, daarmee ligt de lat voor het aspect duurzaamheid hoger dan de landelijke ambities op dat punt. Bestuurder Dirk-Siert Schoonman zegt dat waterschappen ‘de kanarie in de kolenmijn’ zijn en als eerste ondervinden wat de gevolgen van de klimaatverandering in het waterbeheer zijn en daarom ook genoodzaakt zijn om adequate maatregelen te nemen. Door dit uitgangspunt hoopt Schoonman dat andere partijen aan zullen haken.

Zuiderzeemuseum Enkhuizen

Op 1 en 2 oktober was Willem van der Ham aanwezig in het buitenmuseum ter gelegenheid van zijn boek: *Hoor, hoor de dijk is dicht*. In dit boek belicht hij de werkzaamheden van het aanleggen van de dijk die het Zuiderzeegebied voorgoed zou gaan veranderen. Willem van der Ham heeft het boek geschreven aan de hand van aangetroffen films of filmfragmenten, hoofdzakelijk gemaakt door buitenlanders die oog hadden voor deze bijzondere cultuur in het Zuiderzeegebied.

Met deze kortdurende expositie had hij kort daarvoor al op gemaal Lely bij Medemblik gestaan. Dat dit succesvol was blijkt het grote aantal belangstellenden, ruim 3.400 mensen hebben gedeelten van de beschikbare films gezien of hebben een hele film bekeken. Volgend jaar zal deze expositie nog een aantal keren te zien zijn in het Zuiderzeegebied.

Waterschap Drents Overijsselse Delta (Zwolle)

Het waterschap wil uitzoeken over een dijkversterking door middel van een damwand die gemaakt is kunststof net zo sterk is als een stalen damwand. Als de versterking met kunststof net zo stevig in de grond kan worden aangebracht is dat uit kosten oogpunt een behoorlijke besparing ten opzichte van de traditionele manier van werken.

De test zal plaatsvinden bij Olst waar de dijk van de IJssel moet worden aangepast aan de nieuwste normen.

Waterschap Rivierenland (Tiel)

Op 21 en 22 oktober wordt het evenement: 'We sluiten de linies' gehouden. Verhalen, optredens en lichtprojecties langs de Hollandse Waterlinie tussen Everdingen en Woudrichem. Bijv. op 22 oktober bij de Dalempoort in Gorinchem en bij Fort Asperen of de vesting Woudrichem.

Zowel de Stelling van Amsterdam als de Hollandse Waterlinie behoren tot het UNESCO Werelderfgoed.

Het volledige programma is te vinden op de website van het waterschap: wesluitendelinies.nl

(Dalempoort in Gorinchem, afbeelding Waterschap Rivierland).

Ook andere waterschappen/ hoogheemraadschappen die in een van de Stellingen liggen doen mee:

Hoogheemraadschap van Rijnland,

Waterschap Amstel, Gooi & Vecht,

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden; zie voor meer informatie op de website van de genoemde waterschappen/ hoogheemraadschappen.

Recent verschenen:

Piet Broeders: *Dregterlandt*; het verhaal achter de Kaart, 350 blz. en 300 illustraties. Bij voorintekening is de prijs e 29,- daarna e 34. Bestellen kan via: secretaris@suyder-cogge.nl

Beatrice de Graaf: *Crisis!* (Essay) Prometheus uitgeverij e 4.99.

Willem van der Ham: *Hoor, hoor de dijk is dicht*, Walburg Pers e 24,99.

Lotte Jensen: *Wij en het water*. Uitgeverij Bezig Bij, e 34,99.

Els van der Laan-Meijer en anderen: *Friese Dijken*. Uitgeverij Noordboek e 34.50.

Data:

2021/ 2022: Sint Elisabethsvloed (1421); het themajaar loopt door tot en met 2022; er is een speciale website: www.600jaarelisabethsvloed.nl

De agenda op deze site wordt vrijwel iedere week aangepast aan de komende en lopende activiteiten.

Op vrijdag 18 november zal er 601 jaar nadat de Sint Elisabethsvloed begon een afsluitende bijeenkomst in Dordrecht worden gehouden.

In het Biesboschmuseum (De Hilweg 2 Werkendam) is de tentoonstelling 600 jaar Elisabethsvloed op 18 november geopend. Het was in de nacht van 18 op 19 november dat de vloed over het land van de Biesbosch spoelde en veel schade heeft aangericht. De expositie moet het waterbewustzijn van Nederlanders en bezoekers vergroten. In Nederland zijn 10 miljoen inwoners afhankelijk van de bescherming van duinen en dijken om veilig te kunnen wonen. Met de huidige kennis worden drastische maatregelen noodzakelijk om die veiligheid ook in de komende decennia te garanderen.

Deze tentoonstelling is tot 22 november 2022 te zien.

Tot en met 12 januari 2023: Reuzenarbeid in en om de Biesbosch.

2022: Afsluiten van de Kromme Rijn (1122)

2022: De (Oude) Hollandse Waterlinie bestaat 350 jaar (1672)

2022: Verschillende steden vieren dit jaar het jaar 1572 en het ontstaan van Holland, in verschillende vestingsteden wordt hier op verschillende manieren aandacht aan besteed.

2023:

800 jaar Hanzesteden

31 januari/ 1 februari: 70jaar na de Watersnoodramp in Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant, een documentaire in opdracht van de NTR en gemaakt door de EO is in voorbereiding.

1 juni 2023: Voorjaarsexcursie Waterschap Rijn & IJssel (Doetinchem)

6 oktober 2023: Najaarsexcursie Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard 750 jaar.

2024: Volledige ingebruikname Blankenburgtunnel tussen de A-15 en A-20

2025: 7^e Lustrum VWG en 8^e lustrum SSF

2025: 1825 Overstroming langs de Zuiderzeekust (Land van Vollenhove)

2025/ 26: Overstroming grote rivieren die begon op 19 december 1925 maar liep door naar 1926

2025: Amsterdam 750 jaar stadsrechten

2027: Begin van het waterloopkundig onderzoek en oprichting Waterloopkundig Laboratorium

2027: De Unie van Waterschappen bestaat 100 jaar.

2028: 75 jaar na 31 januari/ 1 februari 1953

2030: Begin aanleg van de Stelling van Amsterdam (1880)

2032: De Afsluitdijk bestaat 100 jaar

In de komende jaren zijn er tal van herdenkingen, het overzicht zal periodiek worden bijgewerkt.

Mocht iemand belangstelling hebben om over een van de bovengenoemde gebeurtenissen een bijdrage te leveren in TWG dan zijn de richtlijnen daarvoor op de website te vinden.

Oproep:

Mochten er wijzigingen in uw adressering zijn door verhuizing of het mailadres wilt u die dan doorgeven aan: info@waterstaatsgeschiedenis.nl . Helaas komt het voor dat het tijdschrift of een mailbericht naar een verkeerd adres wordt gestuurd.

Vincent Erdin
secretaris VWG
15 oktober 2022